

Sygn. akt II Ca 1468/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 marca 2017 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Magdalena Bajor-Nadolska (spr.)

Sędziowie: SSO Rafał Adamczyk, SSO Bartosz Pniewski

Protokolant: starszy protokolant sądowy Beata Wodecka

po rozpoznaniu w dniu 21 marca 2017 r. w Kielcach

na rozprawie

sprawy z powództwa J. K.

przeciwko D. T.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Starachowicach

z dnia 15 września 2016 r. sygn. I C 195/15

oddala apelację, zasądza od J. K. na rzecz D. T. 1350 (tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego, przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Starachowicach na rzecz adwokata P. S. 2214 złotych (dwa tysiące dwieście czternaście) złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt II Ca 1468/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 września 2016 roku, sygn. akt I C 195/15, Sąd Rejonowy w Starachowicach oddalił powództwo J. K. przeciwko D. T. o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli (pkt I) i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 3.617 zł tytułem kosztów procesu (pkt II). Sąd przyznał adwokatowi P. S. od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Starachowicach wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną J. K. z urzędu w wysokości 4.428 zł (pkt III) oraz stwierdził, że nieuiszczone koszty sądowe obciążają Skarb Państwa (pkt IV).

Sąd Rejonowy ustalił, że umową zawartą w formie aktu notarialnego, nr Rep.(...)w dniu 1 lipca 2011 roku w Kancelarii Notarialnej w S. przed Notariuszem J. S. (1) J. K. darowała swojej wnuczce D. M. (obecnie T.) prawo własności lokalu oznaczonego numerem (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w S., w budynku przy ulicy (...), składającego się z czterech izb o łącznej powierzchni 45,33 m² oraz przynależnej do tego lokalu piwnicy o

powierzchni użytkowej 5,46 m², dla którego w Sądzie Rejonowym w Starachowicach jest prowadzona księga wieczysta (...). Powódka ma 80 lat, choruje m.in. na miażdżycę, nadciśnienie tętnicze, otyłość i chorobę zwyrodnieniową stawów.

W okresie od dokonania darowizny do wniesienia pozwu nie było jakiegokolwiek sytuacji, w której pozwana zachowywała się w niewłaściwy sposób wobec powódki. D. T. w chwili zawierania umowy darowizny jeszcze studiowała w K., a po zakończeniu studiów pozostała w tym mieście i nadal tam zamieszkuje. Po otrzymaniu darowizny od J. K. pozwana kilkakrotnie ją odwiedziła, wykonywała u niej drobne prace domowe i pytała powódki, czy potrzebuje pomocy. Na takie pytania powódka odpowiadała przecząco. Powódka od przełomu 2014 i 2015 roku jest obrażona na pozwaną i jej matkę (a swoją córkę) - M. M.. Powódka nie uważa, aby pozwana dopuściła się wobec niej rażącej niewdzięczności. J. K. ma przekonanie, że nie ma zapewnionej wystarczającej opieki ze strony swoich najbliższych i w związku z tym zdecydowała się zamieszkać w domu opieki dla osób starszych. Jednak nie stać jej na to i chce odzyskać swoje mieszkanie, aby przeznaczyć je na realizację tego zamierzenia.

Po dokonaniu powyższych ustaleń Sąd Rejonowy uznał powództwo za niezasadne. Podkreślono, że stan faktyczny w dużej części był bezsporny - w szczególności w zakresie sytuacji życiowej i zdrowotnej powódki, stosunku powódki do pozwanej oraz w zakresie motywów, jakie kierowały powódką przy wnoszeniu rozpoznawanego w tej sprawie powództwa. Powódka stwierdziła, że nie doznała rażącej niewdzięczności ze strony pozwanej, która nigdy się wobec niej niewłaściwie nie zachowała. Ponadto wyjawiała, z jakich przyczyn złożyła pozew. Sąd oparł się też na zeznaniach pozwanej, wszystkich przesłuchanych w tej sprawie świadków oraz na dokumentach złożonych do akt. Reasumując, Sąd I instancji wskazał, że nie zostały spełnione przesłanki z art. 898 §1 k.c., ponieważ pozwana nie dopuściła się względem powódki rażącej niewdzięczności. Pozwana zamieszkuje przecież w znacznej odległości od powódki, a ponadto wychowuje dwoje małych dzieci (w wieku 2 lat i 3,5 roku). Pomimo tego odwiedzała ona powódkę, zaoferowała jej swoją pomoc i nigdy nie zachowała się wobec niej w niewłaściwie. Ponadto córka powódki M. M. w miarę swoich możliwości opiekowała się matką do czasu, aż powódka obraziła się na nią.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 §1 k.p.c. Wynagrodzenie za pomoc prawną świadczoną powódce J. K. z urzędu zostało przyznane w wysokości wynikającej z §6 punkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. O kosztach sądowych orzeczono w oparciu o art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych(k. 94-100).

Apelację od powyższego wyroku w części oddalającej powództwo (pkt 1) oraz w części orzekającej o zwrocie kosztów procesu pozwanej (pkt 2) wywiodła powódka, zarzucając Sądowi Rejonowemu:

1. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a) art. 233 §1 k.p.c. poprzez niedokonanie rzetelnego rozważenia zebranego materiału dowodowego i przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów przez dowolne, nie mające oparcia w materiale dowodowym ustalenie, iż:

- po dokonaniu darowizny pozwana odwiedzała powódkę i jej pomagała w pracach domowych oraz proponowała pomoc, podczas gdy postępowanie dowodowe wykazało, że pozwana nie odwiedzała powódki, nie udzielała jej żadnej pomocy, nie kontaktowała się z nią w żaden sposób, nie przejawiała żadnego zainteresowania jej osobą i losem,

- matka pozwanej opiekowała się J. K. do czasu obrażenia się powódki na zstępnych, podczas gdy powódka wykazała, że żadnej opieki czy kontaktów nie było, a ich zaprzestanie nastąpiło po darowiznie i zintensyfikowało się po wniesieniu pozwu przez J. K.;

b) art. 217 §1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez bezzasadne oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka J. S. (1), którego zeznania są istotne jest dla oceny wiarygodności zeznań pozwanej, na okoliczność ustaleń poczynionych podczas spisywania darowizny, odnośnie akceptacji ciężących na D. T. obowiązków względem powódki;

2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 898 k.c., przez błędną jego wykładnię i uznanie, iż w okolicznościach przedmiotowej sprawy zachowanie pozwanej polegające na opuszczeniu darczyńcy w chorobie, nie mające uzasadnienia zerwanie kontaktów rodzinnych oraz brak zainteresowania losem darczyńcy, wyczerpują przesłanki rażącej niewdzięczności;

3. sprzeczność istotnych ustaleń z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym poprzez uznanie, że pozwana wraz z matką odwiedzała powódkę i pomagała jej, podczas gdy zeznania świadków J. S. (2) oraz S. M. wskazywały, że D. T. i M. M. nie przyjeżdżały do J. K..

Wskazując na powyższe, wniesiono o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki J. K. kosztów postępowania za I oraz II instancję według norm prawem przepisanych, ewentualnie - o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. (k. 107-114)

Pozwana wnosiła o oddalenie apelacji w całości oraz o zasądzenie kosztów postępowania za II instancję (k. 125v.)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Nie można zgodzić się z zarzutem naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art.233§1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Stosując wyrażoną w tym przepisie zasadę swobodnej oceny dowodów, sąd obowiązany jest przestrzegać zasad logicznego rozumowania, a więc może z zebranego materiału dowodowego wyprowadzić wnioski tylko logicznie uzasadnione. Sąd nie może budować wniosków, które nie wynikają z dowodów ale może je swobodnie oceniać dając wiarę jednym a odmawiając jej innym. Poza tym sąd w ramach swobodnej oceny dowodów dokonuje selekcji zebranego materiału pod kątem widzenia istotności poszczególnych jego elementów. Jak wynika z cytowanego przepisu sąd ocenia też moc dowodów, co wiąże się z intensywnością oddziaływania dowodu na przekonanie sędziowskie. Sąd ocenia istotność dowodu dla wyniku procesu. W konsekwencji do naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów dochodzi wtedy, gdy sąd uchybia wskazanym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy dowodów, a więc regułom logicznego rozumowania, właściwego kojarzenia faktów i zasadom doświadczenia życiowego. Skarżący w swojej apelacji nie wykazał aby takie uchybienia w przedmiotowej sprawie miały miejsce.

Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że ocena dowodów nie została skutecznie podważona. Zauważyć należy, że o odwiedzinach u powódki zeznawała pozwana, która wskazała na kilka wizyt złożonych powódce już po dokonaniu darowizny podczas których miała jej wykonywać drobne prace domowe jak mycie naczyń czy odkurzanie. Powódka tym twierdzeniom nie zaprzeczyła, nie stawiała się na rozprawę na której miała być przesłuchana w charakterze strony, znając skutki niestawiennictwa. Sam fakt odwiedzin pozwanej w domu powódki został jednak potwierdzony przez nią podczas przesłuchania informacyjnego. Powódka wyjaśniła wówczas, że po sporządzeniu umowy darowizny wnuczka była u niej dwa lub trzy razy (k.38). Twierdzenia powódki łącznie z zeznaniami pozwanej dały podstawę do dokonania ustaleń poczynionych przez Sąd Rejonowy na okoliczność kontaktów obdarowanej z powódką. Wnioski Sądu są logiczne i nie sprzeczne z materiałem procesowym. Trafności tych wniosków nie mogą podważyć zeznania świadków S. M., J. S. (2) i A. K.. Z ich zeznań wynika, że pozwana nie odwiedzała powódki. Jednak świadkowie, którzy są sąsiadami powódki mogli nie zauważyć tych wizyt, podobnie jak i A. K., który odwiedza powódkę tylko w weekendy.

Odnośnie ustaleń dotyczących zakresu pomocy świadczonej przez córkę powódki M. M. na rzecz matki to wskazać należy, iż okoliczność ta nie ma w niniejszej sprawie istotnego znaczenia. Umowa darowizny została dokonana na rzecz D. T. i to jej zachowanie podlega ocenie przy ustalaniu czy zaistniała przesłanka odwołania darowizny z powodu rażącej niewdzięczności. Nawet przyjęcie za prawdziwe twierdzeń powódki o braku pomocy ze strony córki nie może stanowić niewdzięczności pozwanej, co do której powódka takich pretensji nie zgłaszała.

Nie naruszył Sąd Rejonowy przepisu art. 227 k.p.c. oddalając wniosek dowodowy o przesłuchanie w charakterze świadka notariusza sporządzającego umowę darowizny na okoliczność ustaleń czynionych podczas spisywania tej umowy. Jeżeli były czynione ustalenia to znalazły one odzwierciedlenie w treści umowy, która została zawarta w akcie notarialnym. Odnosnie zaś ciężących na pozwanej obowiązków, wskazać należy, że z samych przepisów prawa dotyczących darowizny wynika obowiązek pomocy dla darczyńcy o ile znajdzie się w sytuacji jej wymagającej, gdyż w przeciwnym razie obdarowany naraziłby się na zarzut rażącej niewdzięczności. Jest też oczywisty i zgodny z zasadami doświadczenia życiowego wniosek, że jeżeli darowizny jedyne go składnika majątkowego dokonuje osoba w podeszłym wieku to czyni to w oczekiwaniu na pomoc, która dla takiej osoby jest niezbędna.

Ustalone w niniejszej sprawie okoliczności wskazują na to, powódka nie wymagała pomocy w tym czasie kiedy dokonała darowizny mieszkania na rzecz wnuczki. Fakt ten wynika z zeznań powódki złożonych w charakterze strony na rozprawie apelacyjnej (k.125v). Powódka miała świadomość, że wnuczka studiuje w K. i może tam pozostać po studiach, jak też się stało. Pozwana założyła rodzinę, ma dwoje dzieci w wieku kilku lat, którymi się zajmuje i rzadko przyjeżdża do S.. Z twierdzeń powódki nie wynika aby zwracała się do pozwanej o pomoc. Sama powódka wskazała, że nie liczyła na pomoc wnuczki tylko na pomoc jej matki, a swojej córki, M. M.. Pozwana nie miała świadomości czy istnieje potrzeba udzielenia pomocy babci i w jakim zakresie. Ten brak świadomości pozwanej wynikał z braku zainteresowania losem swojej babci ale równocześnie pozwana nie miała sygnałów aby wymagała ona pomocy. Brak zainteresowania losem darczyńcy jest oczywiście naganny, w szczególności w relacjach rodzinnych, ale nie stanowi rażącej niewdzięczności. Nie może być też zakwalifikowany jako zaniechanie, które miałyby miejsce wtedy gdyby pozwana miała świadomość konieczności udzielenia konkretnej pomocy i nie podjęła w tym kierunku żadnych działań. Zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie przyjmuje się, że rażąca niewdzięczność ma miejsce w przypadku zachowań obdarowanego skierowanych wobec darczyńcy z zamiarem nieprzyjaznym. Chodzi przede wszystkim o popełnienie przestępstwa przeciwko darczyńcy a także o naruszenie przez obdarowanego obowiązków wynikających ze stosunków osobistych łączących go z darczyńcą. Niewątpliwie do takich zachowań należy zaliczyć odmowę udzielenia pomocy w czasie choroby czy na starość, w sytuacji gdy udzielenie pomocy jest możliwe. O istnieniu rażącej niewdzięczności decydują konkretne okoliczności występujące w rozpoznawanej sprawie rozważane na tle zwyczajów panujących w określonym środowisku społecznym. Znamion rażącej niewdzięczności nie wyczerpują natomiast czyny nieumyślne obdarowanego a także drobne czyny nawet umyślne ale stanowiące zwykłe konflikty życiowe. Wobec tak interpretowanego pojęcia rażącej niewdzięczności, nie można uznać aby opisane wyżej zachowanie pozwanej wyczerpało tę przesłankę odwołania darowizny.

Przypomnieć należy, że sama powódka wskazała w swoich wyjaśnieniach, że nie ma pretensji do pozwanej i nie uważa aby z jej strony miała miejsce rażąca niewdzięczność (k.37). Z twierdzeń powódki wynika, że kieruje ona pretensje do swojej córki a matki pozwanej, która przestała do niej przychodzić. To na jej pomoc powódka liczyła dokonując darowizny mieszkania. M. M. mieszka niedaleko od matki. Z zeznań świadka M. M. wynika, że zerwała ona kontakty z matką po świętach Wielkanocnych 2015 roku i nie interesuje się jej sprawami. Konsekwencjami jej zachowania nie można jednak obarczać pozwanej.

Wobec przytoczonych okoliczności Sąd Okręgowy uznał za niezasadny zarzut apelacji naruszenia przez Sąd I instancji art. 898§1 k.c.

Sąd Okręgowy przesłuchał uzupełniająco strony na okoliczność czy darowizna została wykonana oraz czy po zawarciu umowy uległ zmianie stan majątkowy darczyńcy na tyle, że wykonanie darowizny nie może nastąpić bez uszczerbku dla jego własnego utrzymania odpowiednio do potrzeb (art.896 k.c.). Jednakże wnioski wypływające z przesłuchania stron nie mogły mieć znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Wprawdzie powódka w swoich wyjaśnieniach wskazywała na brak możliwości zaspokojenia swoich potrzeb życiowych z uwagi na pogorszenie stanu zdrowia i brak pomocy ze strony osób bliskich, ale jednak zarówno w pozwie jak i w toku procesu konsekwentnie jako podstawę odwołania darowizny wskazywała rażąca niewdzięczność, czym sąd był związany i nie mógł uznać, że podstawa odwołania darowizny jest w istocie inna niż wskazywana przez powódkę.

Mając na uwadze przytoczone okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powódki jako niezasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391§1 k.p.c. oraz § 10 ust.1 pkt 1 w zw. z §2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015.1800 ze zm.). Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie zachodzą szczególne okoliczności uzasadniające odstępianie od reguły orzekania o kosztach stosownie do wyniku procesu i zastosowanie zasad słuszności. Zgodnie z art. 102 k.p.c. sąd może w szczególnie uzasadnionych wypadkach, zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis ten ustanawia generalną klauzulę określaną jako zasada słuszności, pozostawiając sądowi ocenę czy w konkretnej sprawie zachodzi szczególny wypadek do jej zastosowania. Do okoliczności, które sąd bierze pod uwagę należą między innymi charakter sprawy oraz subiektywne przekonanie powoda o zasadności zgłoszonego roszczenia. W rozpoznawanej sprawie powódka niewątpliwie była przekonana o zasadności roszczenia, które wypływało z jej poczucia skrzywdzenia przez pozwaną i jej matkę. Okoliczności rodzące u powódki poczucie krzywdy zostały wykazane, z tym, że nie mieściły się one w pojęciu rażącej niewdzięczności, co było niezbędne do uwzględnienia powództwa. Ponadto proces toczył się między najbliższymi osobami gdyż spór dotyczył relacji między babcią a wnuczką, przy czym babcia – powódka jest osobą schorowaną, która wymaga środków na leczenie a utrzymuje się tylko z niskiej emerytury. Sąd Okręgowy uznał za zasadne obniżenie o połowę obciążających powódkę kosztów postępowania apelacyjnego.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej powódce w postępowaniu apelacyjnym orzeczono na podstawie § 16 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 8 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. 2016.1714).

SSO Rafał Adamczyk SSO Magdalena Bajor-Nadolska SSO Bartosz Pniewski